

JORDI MONÉS I LA RENOVACIÓ
DE LA HISTORIOGRAFIA
EDUCATIVA

Presentació

Per Jaume Carbonell i Sebarroja
i Joan Soler i Mata

Si a Catalunya —o si ho preferiu, als Països Catalans— existís una acadèmia d'història de l'educació, Jordi Monés i Pujol-Busquets n'hauria d'ocupar el primer lloc com a membre d'honor. Pels seus mèrits acadèmics universitaris? En absolut. Ell mai no ha estudiat ni ensenyat aquesta disciplina en cap universitat. La seva trajectòria és ben singular: químic de professió, ha treballat una bona part de la seva vida en la indústria i el món empresarial. L'interès per la història de l'educació se li va despertar ara fa uns quaranta anys i el practicava a estones lliures. D'aquesta manera es va anar forjant una sòlida formació autodidacta.

Molt interessat des de jove per la

cultura del nostre país, es va proposar iniciar la recerca sobre la història sociocultural, el pensament educatiu, les institucions escolars, les propostes pedagògiques i altres qüestions relacionades amb la recuperació de la memòria escolar. Un camp de treball fins aleshores gairebé inèdit a casa nostra. La seva preocupació —a voltes quasi obsessió— ha estat sempre la vinculació de l'escola amb l'entorn econòmic, social, polític i cultural. Així, va construir els fonaments per explicar i interpretar la història escolar, partint d'una perspectiva marxista crítica i d'inspiració gramsciana, ben amantada de components humanístics, científics i multidisciplinaris. Aquesta perspectiva d'anàlisi, on Monés tracta de situar el fet local dins del context universal, i l'educació en relació amb tots els factors que la condicionen, el converteixen en un gran precursor a l'hora de situar el fet educatiu dins de la nostra història contemporània.

La seva obra, des dels anys seixanta del segle xx fins als inicis d'aquest nou segle, ha estat ingent. És el resultat d'hores i hores de dedicació, de molta intensitat, tenacitat i perseverança en la tasca de recerca documental, en la interpretació de les fonts i dels fets i en l'elaboració d'hipòtesis i síntesis. Les produccions se centren

tant en l'assaig creatiu i especialitzat com en el terreny de la divulgació. No sembla gaire pertinent, a causa precisament de l'abast i varietat de la seva producció, destacar només alguns dels títols més emblemàtics, però no ens podem estar de subratllar la importància que va tenir a finals dels anys setanta *El pensament escolar i la renovació pedagògica a Catalunya 1833-1938*. Com a articulista ha col·laborat en nombroses publicacions periòdiques, culturals i pedagògiques. I, com a ponent, ha recorregut tot Catalunya, Espanya i una bona part d'Europa en nombrosos viatges, que l'han portat a descobrir els secrets i els racons més amagats dels arxius d'arreu i a participar en els més prestigiosos congressos i fòrums sobre la història de l'educació.

Jordi Monés ha exercit, d'una forma més visible i continuada, el seu mestratge en el Seminari d'història de l'ensenyament i, més endavant, dins de la Societat d'Història de l'Educació dels Països de Llengua Catalana, de la qual ha estat i és encara, el president efectiu per la seva autoritat pedagògica, moral i humana. Però també ha estat molt important un altre magisteri menys visible i més informal: aquell que no consta en els currículums personals ni oficials i on cal destacar dues contribucions remarcables. La

primera és la que ha dirigit a moltes persones, investigadores o simplement encuriosides per la matèria que ens ocupa, que han trucat a can Monés per demanar hora de consulta. Ell sempre els ha sabut donar un bon remei o algun consell o orientació de certa utilitat. La segona té a veure amb una capacitat polifacètica que li permet encarar-se a qualsevol qüestió relacionada amb la història de l'educació. Quan, en un àmbit editorial o professional, no s'ha trobat l'especialista per tractar una determinada temàtica, sovint s'ha suggerit el seu nom, que s'ha convertit en un tot terreny, en un comodí de luxe per resoldre amb encert i rigor qualsevol encàrrec.

En Jordi Monés porta al cor dues petites pàtries: Badalona, de la qual coneix moltes històries. I, naturalment, Catalunya. Aquests han estat els dos escenaris privilegiats de la seva militància cívica i de l'estudi com a historiador social de l'educació. Rarament, en qualsevol conversa pot eludir alguna mostra del seu badalonisme. Aquestes passions l'han ajudat a relacionar el coneixement local amb altres sabers d'abast nacional i universal.

Ens trobem, doncs, davant d'un investigador pacient, rigorós i minuciós. Les seves posicions sempre han

estat força crítiques i a vegades exposades de forma apassionada i encesa, però les ha sabut defensar de manera dialogant, sense sectarismes ni aquella mena de tics i prejudicis que entorboleixen les relacions personals. El tarannà afable, sincer, senzill i generós l'han ajudat a mantenir vius els vincles de diàleg amb persones d'ideologies i maneres de treballar ben diferents.

No és cap tòpic dir que en la personalitat de Jordi Monés s'hi descobreix la bonhomia del savi despistat. Francament, molt despistat en els certs afers quotidians. Però cal reconèixer que mai no es despista a l'hora de prestar un servei als amics i als col·legues o a l'hora de treballar. Val a dir que, en aquest punt, continua sent extraordinàriament lúcida i disciplinada. Com fa quaranta anys. O potser encara molt més.

Tot això que hem sintetitzat fins aquí constitueix un plec consistent i suficient de raons que justifiquen que la Societat d'Història de l'Educació dels Països de Llengua Catalana, la seva societat avui filial de l'Institut d'Estudis Catalans, dediqui un monogràfic de la revista *Educació i Història* a la persona i l'obra de Jordi Monés. El contingut del monogràfic, més enllà dels tòpics i els panegírics formals que no escauen a la seva persona i al

seu tarannà, vol ser una revisió de la historiografia educativa catalana en els temps de Jordi Monés per aconseguir, amb el pretext de l'obra de Monés, noves contextualitzacions i aportacions de les temàtiques que ell ha estudiat.

El contingut del monogràfic *Jordi Monés i la renovació de la historiografia educativa* és ampli i divers com la pròpia obra. Ens han ajudat a bastir-lo nou investigadors de la història de l'educació, col·legues i especialistes com ell, que aporten visions i mirades diverses sobre la historiografia educativa catalana a través del prisma de les obres i els treballs de Monés. Els articles de Pere Solà, Conrad Vilanou, Salomó Marquès, Bernat Sureda, Julio Ruíz Berrio, Antoni Tort, Antonio Viñao i Carmen Agulló i la bibliografia de Jordi Monés a cura d'Àngel C. Mo-

reu —als quals agraïm la seva valuosa col·laboració— representen prou bé la diversitat de temes, de perspectives, de territoris geogràfics i culturals, de trajectòries personals i científiques i de generacions d'investigadors que, des de fa uns anys, comparteixen el mateix objecte d'estudi: la història de l'educació. Com a epíleg del monogràfic incloem un treball del mateix Jordi Monés. Es tracta de la conferència pronunciada al paranimf de la Universitat de Barcelona en l'acte de celebració del centenari del Congrés Universitari Català de 1903 en la qual ens mostra, una vegada més, la profunditat i el rigor de les seves aportacions, raó principal que ha portat a la Societat d'Història de l'Educació dels Països de Llengua Catalana i a la revista *Educació i Història* a emprendre la iniciativa d'aquest monogràfic.